

УДК 821.133.1

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.54>

ФЕНОМЕН ФРАНЦУЗЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ XX СТ.: ПОНЯТТЯ ТА ГЕНЕЗА

THE PHENOMENON OF FRENCH CATHOLIC LITERARY REVIVAL OF THE XXTH CENTURY: TERM AND GENESIS

Помилуйко-Недашківська Г.О.,
orcid.org/0000-0002-9998-9650

*аспірантка кафедри теорії та історії світової літератури імені професора В.І. Фесенко
Київського національного лінгвістичного університету*

Стаття присвячена проблемі феномену французького Католицького літературного відродження кінця XIX – першої половини XX ст. як маловивченому унікальному культурно-політичному та літературно-модерністському явищу. Компаративно досліджено відмінність у підході до руху сьогоденної європейської та української гуманітаристики. В межах загальної аналізи феномену католицького літературного ренесансу у французькій літературі виокремлено дві проблеми: термінологічна семантика та хронологічні межі руху. Обидва питання – ключові для розуміння сутності феномену, втім досі чітко не визначені та мають варіативну природу залежно від дисципліни або центральної письменницької фігури. Проаналізовано поняття «Католицького літературного відродження» у французькій мові, показано його історичне походження та окреслено різницю між двома широковживаними і на перший погляд синонімічними термінами на окреслення цілого літературного напрямку – «renaissance» та «renouveau». Показано, з одного боку, звуження його значення до поняття «католицького роману» чи ще вужче – «міжвоєнного католицького роману», з іншого – невмотивоване розширення до окреслення всієї «етичної генерації у французькому романі» чи ще ширше до усієї «християнської літератури» першої половини XX ст. У цьому контексті французьке Католицьке відродження зіставлено з відповідними рухами в інших європейських літературах та названо їх найвагоміших представників. Проблематизовано граничні межі католицького руху в межах французької гуманітаристики. Особливий акцент зроблено на генезі та історико-культурних підвалинах повернення християнського світочуття в літературу та культурний простір Франції. Показано вплив літератури романтизму, хвилі навернень мистецьких еліт кінця XIX – початку XX ст., політичного розголошу «Справи Дрейфуса», народження ангажованого інтелектуала та формування часописів і видавництв як головних осередків руху, а тому можливості його інституалізації. Відповідно, сходження

з авансцени низки знакових літературних фігур та зникнення видавничих осердь руху розглянуто як кінцеві межі французького Католицького літературного відродження як уніфікованого суспільно-мистецького явища. На цій основі і згідно з панівним історико-літературним принципом запропоновано часові межі ренесансу.

Ключові слова: французьке Католицьке літературне відродження, католицький роман, література французького модернізму, міжвоєнна французька література, християнство.

The article is devoted to the problem of the phenomenon of French Catholic literary Revival of the late XIXth – mid XXth century as almost unknown still unique cultural-political and literary-modernist fact. From the comparative perspective the difference in the approach to the movement in nowadays' European and Ukrainian humanities is studied. Within the general analysis of the phenomenon of the Catholic literary Revival in French literature, two problems have been identified: terminological semantics and chronological boundaries of the movement. Both questions are key to understanding the essence of the phenomenon, but still not clearly defined and have a variable nature depending on the discipline or the central literary figure. The concept of «Catholic literary Revival» in French language is analyzed, its historical origin is shown and the difference between two widely used and at first sight synonymous terms to outline the literary movement – «renaissance» and «renouveau» is outlined. On the one hand, it shows the narrowing of its meaning to the concept of «Catholic novel» or even narrower – «interwar Catholic novel». On the other hand, we see unmotivated extension to outline the whole «ethical generation in French novel» or even more broadly to all «Christian literature» of the first half XX century. In this context, the French Catholic Revival was compared with similar movements in other European literatures and their most important representatives were named. The boundaries of the Catholic movement in French humanities are problematized. Particular emphasis is placed on the genesis, then historical and cultural foundations of the return of the Christian worldview to the literature and cultural space of France. The influence of Romantic literature, the wave of conversions of artistic elites of the late XIX – early XX centuries, the political publicity of the Dreyfus affair, the birth of an engaged intellectual and the formation of magazines and publishing houses as the main centers of the movement and the possibility of its institutionalization are showed. Subsequently, the ascent from the forefront of a number of iconic literary figures and the disappearance of the publishing centers of the movement are considered as the ultimate limits of the French Catholic literary Revival as a unified socio-artistic phenomenon. On this basis and in accordance with the prevailing historical and literary principle, the temporal boundaries of the Catholic Renaissance are offered.

Key words: French Catholic literary revival, catholic novel, French modernist literature, interwar French literature, Christianity.

Останніми роками українське літературознавство все більше звертає увагу на доробок західних письменників, фундаментальною засадою проблематики й поетики яких є відверто постульоване християнське світочуття. Ідеться як про окремі постаті літературного процесу тої чи тої національної літератури, так і про цілі мистецькі угруповання чи літературні рухи. Посилення дослідницького інтересу до християноцентричної художньої літератури XX ст. пов'язуємо, з одного боку, з остаточним розривом з радянською атеїстичною ідеологією та її вислідом, з іншого – з готовністю вийти поза межі ліво-ліберального наративу – панівного в західно-європейському літературознавчому дискурсі, в якому, однак, християнське письмо тавроване ангажованим і винесено на маргінес. Не менш вагомою є первісно філософська тенденція кінця XX ст. повернення до онто-теології та етичної проблематики, яка ввійшла до літературознавства разом з «воскресінням автора» (А. Компаньон, К. Вангузер), [24; 44] а значить з відходом від постмодерністських засновків. Хоч зростання кількості перекладів (Ж. Бернанос [1; 2], П. Клодель [8], Ф. Моріак [10], Ж. Грін [5], Дж. Р. Р. Толкін [15; 16], К. Люїс [9], Г. К.Честертон [18; 19], М. де Унамуну [6; 7]), наукових розвідок, дисертацій та монографій [3; 4; 11; 12; 13; 14; 17] свідчить про повернення, а почасти й відкриття, цих фігур для загалу і наукової спільноти, фокус здебільшого

звернено на творчість окремих діячів, і лише побічно згадано рухи християнських, переважно католицьких, відроджень, невіддільною складовою яких є творчість того чи того письменника.

Позаяк наше дослідження обмежене французьким Католицьким літературним відродженням першої половини ХХст., згадаймо найвагомші розвідки, що вийшли друком упродовж останніх двох декад. У 2004 році з'являється монографія Е. Сепі «*Naissance de l'intellectuel catholique*» [41], в якій автор з історичної перспективи вивчає зародження феномену ангажованого католицького інтелектуала, переважно літератора, особливо фокусуючись на рухові Католицького літературного відродження та його осередків у супротиві до секулярної традиції Французької республіки. 2007 рік позначено появою розвідки В. Ноймана «*Die Theologie des Renouveau catholique. Glaubensreflexion französischer Schriftsteller in der Moderne am Beispiel von Georges Bernanos und François Mauriac*» [36], в якій з богословського та літературознавчого погляду досліджено теологічний фундамент письма представників французького Католицького літературного ренесансу, з винятковим акцентом на творчості Ж. Бернаноса та Ф. Моріака як одних з найрепрезентативніших письменників руху. Зрештою, 2020 року виходить друком суто історико-літературознавча праця Р. Гріфимца «*Révolution à rebours. Le renouveau catholique dans la littérature*

française (1870–1914)» [26], де автор в діяхронії аналізує виток, світоглядні та естетичні засади письма «католицької армії пера» (за визначенням Р. Валері-Радо [43; 40, с. 74]), літературні та позалітературні чинники появи та діяльності руху та утворює його хронологічні межі. Натомість в українському літературознавстві, та ширше гуманітаристиці, увага до руху Католицького відродження з'являється лише в контексті доробку того чи того автора. Так, 1999 року найпершою в цій царині стала дисертація В. Фесенко «Творчість Жоржа Бернаноса: поетика події та пророцтва» [17], в якій дослідниця в контексті бернаносового художнього і політичного письменства зачіпає поетикальну специфіку письма про надприродне митців так званої «етичної генерації» ХХст., фокусуючись на французькому Католицькому відродженні як його частині. 2009 року в компаративному аспекті української і світової літератур у межах категорії сакрального до Католицького літературного відродження спорадично звертається І. Набитович «Універсум *sacrit*'у в художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму)» [11]. У 2019 році в дисертації «Сповідальна модальність французького роману доби модернізму: діалог літератури та музики» [14] А. Стеценко в інтермедіальному аспекті зіставляє поетику авторів Католицького ренесансу – Ж. Бернаноса та Ф. Моріака – з екзистенціалістською літературою чи так званим «романом неґації» Ж.-П. Сартра та Л.-Ф. Селіна [14, с. 5]. Врешті-решт, найповніше французьке Католицьке літературне відродження першої половини ХХст. як рух зі своїми унікальними особливостями проблематики і поетики окреслила 2021 року в своїй дисертації «Художня проза Франсуа Моріака в контексті «Католицького відродження»» А. Польщак. [13]

Наведені іноземні й українські праці свідчать, що коли на Заході феномен Католицького відродження досліджено здебільшого з перспективи історії, соціології, теології та історії літератури як частини куди ширшого явища, в Україні рух віднови католицького письменства переважно розглянуто в контексті творчості тої чи тої літературної постаті, а значить неминуче неповно. Наявні з цієї проблематики статті [3; 12] хіба підтверджують чинну тенденцію. Однак лише глибока аналіза історико-культурного контексту Католицького відродження як глобального руху уможливить цілісне розуміння доробку окремих його представників. Тому в нашій розвідці маємо за мету заповнити прогалини в царині історії французької літератури, проаналізувавши

суть цього феномену крізь два невизначені, а тому неминучо варіативні, аспекти цього літературного та культурно-політичного руху: термін «Католицьке літературне відродження» і його доцільний переклад українською мовою та особливості часових меж руху католицького ангажованого письменства.

До проблеми поняття «Католицького літературного відродження»

У французькій гуманітаристиці співіснують щонайменше два поняття, що окреслюють феномен повернення католицького чуття в царину культури або ширше – соціально-політичного життя. Ідеться про терміни: «Католицьке відродження» («Renaissance catholique») та «Католицька віднова» («Renouveau catholique»). Відповідно, «Католицьке літературне відродження» («Renaissance/Renouveau littéraire catholique») – літературна складова процесу, що на межі ХІХ-ХХст., а надто в міжвоєнний період, торкнувся всіх соціальних щаблів. Зазвичай обидва терміни застосовують як синонімні [22; 41, с. 83; 31], однак коли звернутися до генези понять, побачимо певні семантичні відмінності. Історично поняття «Ренесансу» як руху, що відроджує античні мистецькі традиції на противагу панівним канонам середньовіччя, вперше використав 1550 року Дж. Вазарі в книзі «Життєписи найславетніших живописців, скульпторів та архітекторів» [4, с. 459; 463], де він пов'язує оновлення зі сферою словесности та мистецтва та наголошує не на механічному відтворенні естетики минулого, а на «новому погляді», який інспіровано Античною добою. Утім, у Франції семантика назви розширюється, набуваючи значення цілої культурно-історичної епохи, для якої властива низка оновлень. Ці оновлення і називають – «renouveaux». Відповідно, «Renouveau» («Віднова») є партикулярним випадком більшого руху «Renaissance» («Відродження»). З огляду на термінологічну частотність, німецька літературознавча традиція саме так розглядає явище французького Католицького літературного відродження. Погляньмо на назви праць: «*Die Autoren des literarischen **renouveau catholique** Frankreichs*» [21], «*Moderne und Antimoderne. Der **Renouveau catholique** und die deutsche Literatur*» [30], «*Die Dialektik von Geistesgeschichte und Theologie in der modernen Literatur Frankreichs. Dichtung in der Tradition des **Renouveau Catholique** von 1890-1990*» [32]). Окрім того, поняття «Ренесансу» ускладнене цілою традицією малих відроджень у межах того чи того культурного поля. Французька гуманітаристика, до прикладу,

говорить і про католицьке відродження XVII, пов'язане з посттриденстською романізацією та фігурами Фенелона та Босюе, і про католицьке відродження періоду романтизму [42, с. 255-257], і про «класичний ренесанс» початку XX ст., що на шпальтах часопису «Renaissance latine» стояв на варті неокласичних естетичних форм на проти-вагу «нордичному модернізму» [31].

Часом феномен французького Католицького літературного відродження синонімізують зі значно вужчим терміном – «католицький роман» («roman catholique»), що набув найбільшої вживаності в англо-саксонській традиції. Однак так звані «міжвоєнний католицький роман» («interwar catholic novel») [23, с. 1230] або лаконічне «католицький роман» («catholic novel») [29, с. 408] переважно застосовують до творчості кількох чи не найрепрезентативніших письменників – Ф. Моріака, Ж. Бернаноса та Ж. Гріна – та суто романної жанрової форми [28, с. 429]. Відповідно, таке визначення редукує і часові межі руху, і притаманну його представникам поліжанровість, і кількість дотичних до нього імен. Адже навіть три вищезгадані письменники як ангажовані католицькі інтелектуали чимало свого доробку присвятили політичній есеїстиці, памфлетам, літературним агіографіям, драмі, щоденниковому письму.

Зрештою, стикаємося і з геть протилежним підходом. Напроти вагу звуженню значення «католицького роману», зустрічаємо неабияке розширення контексту аж до всієї католицької, ба навіть християнської літератури XIX – XX ст., або до так званого «гуманістичного повороту у французькому романі» середини XX ст. [17, с. 47]. У цій перспективі доробок таких світоглядно й поетичально різних письменників, як от Ж. Бернанос, А. Мальро, А. Камю та Г. Марсель розглядають в єдиній парадигмі. Такий підхід, з одного боку, уможливує перегляд наявного французького літературного канону, посилює виявлення інтертекстуальних зв'язків та стимулює компаративну аналізу католицьких відроджень у межах різних національних літератур, з іншого – заширокий. За такого погляду до християнських відроджень кінця XIX – першої пол. XX ст. зокрема належать:

1) Власне французьке католицьке літературне відродження (Ж. Бернанос, Ф. Моріак, П. Клодель, Ш. Пері, Л. Блва, Ж. Грін, Л. Доде, Ж.-К. Гюїсманс, Р. Валері-Радо, П. Буже, Ж. Марітен тощо);

2) Католицький поворот в англійській літературі (Дж. Г. Ньюмен, Г. К. Честертон, Т. Еліот, Г. Грін, Дж. Р.Р. Толкін тощо);

3) Письменство Г. фон ле Форт, В. Бергенгруена, Т. Гекера, К. Мута, Р. Гвардіні тощо у Німеччині;

4) Творчість Н. Королеви та літературної групи «Льогос» (Г. Лужницький, О. Мох, С. Семчук, В. Мельник, О. Назарук тощо) в Україні.

Натомість українське літературознавство традиційно використовує термін «відродження» або синонімічне запозичення з французької «ренесанс» як стосовно широкого культурно-політичного руху, так і приналежно суто до міжвоєнної католицької літератури [11; 12; 17]. Відповідно, «французьке Католицьке літературне відродження», що в українській традиції поєднує обидва значення («renaissance» і «renouveau»), дозволяє заглибитись саме у французький контекст, чітко окреслити часові межі руху, та найхарактерніші особливості творів представників католицької армії пера.

До проблеми генези і часових меж Католицького літературного відродження Франції

Поняття неусталеність феномену Католицького відродження логічно пов'язана з варіативністю часових меж постановки руху і його завершення. Передусім звернімося до генези. Французька історія літератури має кілька підходів:

1) Частина дослідників пов'язує початок повернення католицького світочуття до царини художньої словесності з 1802 роком, коли вийшла друком книга Ф. Р. де Шатобріана «Геній християнства» [25; 33], в якій поет не просто користується з християнського символізму, а відверто утверджує християнство як єдине істинне джерело високої поезії. Його бачення розвивають такі поети-романтики як А. де Ламартін та А. де Віньї. Хоча Шатобріан стрімко вводить християнське чуття до простору літератури та актуалізує біблійний інтертекст, цю дату не можемо вважати початковою точкою французького Католицького літературного ренесансу як культурно-політичного руху, але одним з його передвісників у межах романтизму [42, с. 25-41; 116-145]. Тоді бо йшлося про поодинокі й суто літературні процеси.

2) Більшість учених [27, с. 45-55; 41 с. 223] фіксує коріння Католицького ренесансу в масштабній хвилі навернень культурних діячів, що стрімко зачалася в 1870-ті і протривала до 1940-х років. До віри приходили чи поверталися інтелектуальні еліти, відповідно саме вони перетворювалися на двигун мистецьких процесів, що виходили за межі красного письменства. Назвімо кілька знакових імен: П. Верлен (1874), Л. Блва (1879), Ж.-К. Гюїсманс (1891), П. Клодель (1886), Ф. Моріак (1929), Ш. Пері (1908), Ж. Грін (1916), Ж. Марітен (1906), Ш. дю Бос (1927), Г. Марсель (1929), Д. Ропс (1931). *«Чи не перебуваємо ми напередодні релігійного відродження? Я поміж тих, хто в це вірить. Здається, ніби*

Провіденція звідусіль готує полум'яну реставрацію» [34, с. 32] (Ідеться також про повернення до дореспубліканського ладу – прим. Помилуйко-Недашківська Г.О.). Хай у мистецькому вимірі навала на вернень та поява виразно християно-центричних художніх творів і видається вирішальним моментом генези католицького руху, однак ми, вслід за Е. Серрі та Д. Ропсом [39; 41], схильні вважати цей історичний проміжок за одну з останніх передумов Католицького літературного відродження, оскільки тоді бракувало однієї з засадничих його компонент – політичного виміру руху, що актуалізувався в ангажованому письмі більшості його представників.

3) Саме тому інша група істориків літератури акцентує на 1890-х роках, а саме «Справі Дрейфуса» (1894-1906) [37; 38; 42], яка породила тих діячів, яких нині французьке суспільство звикло називати «інтелектуалами» [42, с. 344]. Йдеться про політичну ангажованість та суспільно-політичну відповідальність вже не лише політичних еліт, а й усіх, хто увійшов до сфери культури чи науки. «Справа Дрейфуса» розділила інтелектуальний цвіт французької нації на кілька таборів, кожен з яких маніфестував свою позицію та полемізував з опонентами на шпальтах своїх часописів. У такий спосіб виокремилася особлива група католицьких інтелектуалів, себто тих, чий світогляд та політично-суспільна позиція стоїть на християнських засадах [37, с. 44-45]. 1898 року відходить у вічність Малларме, 1901 – Золя, а разом з ними набувають свого завершення два панівні літературні напрями ХІХ ст.: символізм та натуралізм. У той самий час християнська чуттєвість вже міцно стоїть на ногах: П. Клодель творить театральні п'єси, свою трилогію «*roman à thèses*» М. Баррес, а на самому початку століття в ліриці дебютує Ш. Пегі. До приходу католицького модерністичного роману Ж. Бернаноса, Ф. Моріака, Ж. Гріна майже підготовлено ґрунт.

4) Зрештою, існує ще вужча наукова думка. Історик Е. Серрі [41, с. 83-144] пропонує вважати за початок Католицького літературного відродження як окремого руху в межах феномену зародження католицького інтелектуалізму 1910-ті рр., коли численні католицькі письменники гуртуються навколо власних часописів, видавництв, спільнот, колекцій. Відповідно, конечно сформовано цілий літературний рух з його чіткими зовнішніми маркерами. Окрім того, саме в цих угрупованнях починають літературну кар'єру Ш. Пегі, П. Клодель, Ф. Моріак, Ж. Бернанос – імена, які без жодних суперечок вписані в усі антології чи розвідки, присвячені

французькому Католицькому літературному відродженню як гілці модерністичного письма.

Питання кінцевих меж Католицького літературного ренесансу куди менш дискусійне, проте виділімо дві найобґрунтованіші версії:

1) Є підстави вважати завершенням Католицького літературного відродження у Франції 1930-ті роки, позаяк саме тоді провідні католицькі часописи, що гуртували довкола себе письменників та ангажованих католицьких інтелектуалів: теологів, науковців, журналістів, політиків припиняють своє існування. Е. Серрі насамперед згадує «*Les Lettres*» та «*Semaine des écrivains catholiques*», якими опікувався Г. Берновіль. Історик стверджує, що це фінальна крапка «Католицького літературного ренесансу» як структурованого угруповання [41, с. 140-144]. Однак, дотримуючись цієї хронології, стикаємося з кількома проблемами. По-перше, не всі католицькі осередки припиняють свою діяльність у 30-ті. Низка часописів продовжує діяти майже до Другої світової війни. По-друге, ті письменники, чия творчість взірцева для французького Католицького відродження як літературного руху (Ф. Моріак, Ж. Бернанос, П. Клодель, Ж. Грін) якраз перебувають у розповні творчого лету. Саме в той час Ф. Моріак публікує свій чи не найбільш знаний роман «*Гадючник*» («*Le Noued de Vipères*», 1932 [35]), а в Ж. Бернаноса з'являється вершина його романної творчості – «*Щоденник сільського священика*» («*Le journal d'un curé de campagne*», 1936 [20]). З огляду на це, така гранична межа видається нам неприйнятною і свідчить не так про історико-літературний підхід, для якого важать передусім фундаментальні тексти представників руху, як про історіографічну аналізу, для якої притаманний акцент на суспільно-політичних змінах.

2) Французьке літературознавство наголошує на зміщенні мистецького акценту в 1940-ві рр. на ті проблеми та на ту оповідну форму, яку пропонує екзистенціалізм (а в його лоні і християнський екзистенціалізм Г. Марселя). Окрім того, в цей час відходять знакові імена кількох поколінь католицького руху. 1942р. помирає Л. Доде, 1948 – Ж. Бернанос, а 1955 – Клодель. Більшість фігур, з якими пов'язують французьке Католицьке літературне відродження до середини ХХ ст. століття вже залишила цей світ. Ще живі Ф. Моріак, Ж. Грін, Р. Валері-Радо, але їхня творчість осібно. В жодний спосіб вони не пов'язані одне з одним, бо не згуртовані довкола жодної інституції, часопису чи фігури. Більше того, кожен з письменників зайшов у зрілий період своєї творчості,

виробив власну поетику та проблематику, що ще більше віддалило їх одне від одного. Очевидно, нема сенсу прив'язувати цілий, колись інституалізований, рух до одного чи кількох окремих літературних мікрокосмів (Ж. Грін помер 1998 р.).

На наш погляд з історико-літературознавчої перспективи логічно дотримуватися таких меж французького Католицького літературного відродження: за початок вважаймо 1890-ті роки, коли більшість культурно-історичних передумов появи єдиного католицького мистецького руху актуалізувалися (естетичні алюзії до християнства в контексті французького романтизму, символізму та декадентизму та чимала хвиля навернень до християнської віри поміж інтелектуальних еліт), а католицький ангажований письменник увійшов на авансцену культурно-політичного життя Франції, поволі зароджуючи художню літературу зі специфічною християноцентричною проблематикою та поетикою; тоді як за кінець католицького руху приймімо кін. 1940 – поч.1950-х рр., коли католицько-центричні часописи та мистецько-літературні угруповання припинили свою діяльність, а разом з відходом більшості письменників католицького руху поволі змінилася й панівна літературно-естетична й світоглядна модель, що вивело на кін літературного процесу нові імена й нові напрямки.

Отже, феномен французького Католицького літературного відродження як частина ширшого процесу християнських ренесансів у межах різних національних літератур в українському літературознавчому дискурсі досі лишається маловивченим. Тоді як європейські вчені схиляються до дослідження руху з перспектив історії, соціології, теології та лише почасти історії літератури, українське літературознавство звертається до католицького письменницького руху кінця XIX – початку XX ст. спорадично, лише

в контексті творчого доробку того чи того його представника. Однак лише повне розуміння історико-культурного контексту цього мистецького процесу уможливить ґрунтовне розуміння творчості окремого письменника. І навпаки: вичерпна інтерпретація текстів католицьких письменників тієї доби неминуче зверне дослідника до руху Католицького літературного ренесансу. У нашій розвідці ми сфокусувалися на двох невирішених проблемах: 1) семантиці поняття «Католицьке літературне відродження» у французькій мові та його доречному українському відповідникові, показавши поняттєву відмінність між на перший погляд синонімічними поняттями «renaissance» та «renouveau» та порівнявши їх з низкою інших визначень цього літературного напрямку. Ми досвідчили, що вибір терміну впливає на наповнення аналізованого феномену і його часові межі. 2) хронології, а надто дискусійному питанні генези, Католицького літературного ренесансу. Проаналізувавши основні підходи і пояснивши сильні та слабкі сторони на окреслення Католицького ренесансу як насамперед літературного процесу, ми запропонували спинитися на проміжковій 1890-х –1950-х рр. Невеликий обсяг статті обмежив нас у логічному продовженні глибшого дослідження історико-культурних передумов руху: його історичних, політичних, теологічних та літературних засновків. Не менш вагомим є питання основних осередків католицького відродження, позаяк саме вони свідчать про інституалізований характер напрямку. Зрештою, напрочуд важливим є проблема спільних тематичних та поетикальних особливостей письменства, що притаманні не осібно тому чи тому його представникові, а всім тодішнім католицьким літераторам, оскільки впливають з природи феномену французького Католицького літературного відродження. На цих питаннях ми зосердимось в наших майбутніх розвідках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

5. Бернанос. Ж. Вибрані твори. У 2 т. Т. 1. / пер. з франц. В. Шовкуна. Київ : Юніверс, 2002. 544 с.
6. Бернанос. Ж. Вибрані твори. У 2т. Т. 2. / пер. з франц. В. Шовкуна. Київ : Юніверс, 2002. 528 с.
7. Біляшевич Т. «Diabolus est simia dei»: тема обману в творчості Жоржа Бернаноса. *Сучасні літературознавчі студії*. 2017. № 14. с. 42–57.
8. Вазарі Дж. Життєписи найславніших живописців, скульпторів та архітекторів / пер. з італ. А. Перепаді та П. Соколовського. Київ : Мистецтво, 1970. 544 с.
9. Грін Ж. Брат Франциск / пер. з франц. Г. Чернієнко. Київ : Юніверс, 2006. 296 с.
10. Де Унамуно М. Дзеркало смерті. Оповідання / пер. з ісп. О. Маєвської. Львів : Астролябія, 2021. 208 с.
11. Де Унамуно М. Мир у війні / пер. з ісп. Б. Чуми. Львів : Астролябія, 2019. 480 с.
12. Клодель П. Атласний черевичок / пер. з франц. Г. Малець. Київ : Кайрос, 2007. 408 с.
13. Люїс К. С. Просто Християнство / пер. з англ. А. Маслюха. Львів : Свічадо, 2018. 224 с.
14. Моріак Фр. Ісусове життя / пер. з франц. Г. Чернієнко. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2008. 240 с.
15. Набитович І. Універсум *sacrum*'у в художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму). Дрогобич : Просвіт, 2008. 600 с.

16. Польщак А. Моріак-інтелектуал та фігура інтелектуала у французькому суспільстві середини ХХ століття. *Мова і культура*. 2018. № 21. с. 323–328.
17. Польщак А. Художня проза Франсуа Моріака в контексті «Католицького відродження» : дис. ... канд. філолог. наук : 10.01.04. Київ, 2021. 236 с.
18. Стеценко А. Сповідальна модальність французького роману доби модернізму: діалог літератури та музики : дис. ... канд. філолог. наук : 10.01.04. Київ, 2019. 201 с.
19. Толкін Дж. Р. Р. Гобіт, або Туди і Звідти / пер. з англ. Олени О'Лір, консультант Олег Фешовець. Львів : Астролябія, 2020. 384 с.
20. Толкін Дж. Р. Р. Сер Гавейн і Зелений Лицар, а також Перлина і Сер Орфео / пер. з англ. Олени О'Лір, консультант Олег Фешовець. Львів : Астролябія, 2021. 336 с.
21. Фесенко В.І. Творчість Жоржа Бернаноса: Поетика події та пророцтва. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 1998. 208 с.
22. Честертон Г. К. Вічна людина / пер. з англ. О. Гладкого. Львів : Свічадо, 2020. 344 с.
23. Честертон Г. К. Ортодоксія / пер. з англ. О. Гладкого. Львів : Свічадо, 2019. 200 с.
24. Bernanos G. Journal d'un curé de campagne. Paris : Plon, 1936. 366 p.
25. Bloching K. H. Die Autoren des literarischen Renouveau catholique Frankreichs. Bonn : Verlag des Borromäusvereins, 1966. 156 p.
26. Chaigne L. Anthologie de la renaissance catholique. Tome I. Les poètes. Colmar : Alsatia, 1941. 267 p.
27. Chappel J. The poetics of sainthood in interwar catholic literature: A reading of Sous le soleil de Satan and The Power and the Glory. *Revue belge de Philologie et d'Histoire*. 2010. № 88 (4). p. 1229–1253.
28. Compagnon, A. Introduction : mort et résurrection de l'auteur. Théorie de la littérature : qu'est-ce qu'un auteur? Cours de M. Antoine Compagnon. URL: <https://www.fabula.org/compagnon/auteur1.php> (дата звернення: 29.06.2022).
29. De Chateaubriand F. R. Génie du Christianisme. Paris : Garnier Frères, 1828. 308 p.
30. Griffiths R. Révolution à rebours. Le renouveau catholique dans la littérature française (1870-1914). Paris : Classiques Garnier, 2020. 390 p.
31. Gugelot F. Le temps de convertis, signe et trace de la modernité religieuse au début du XXe siècle. *Archives de sciences sociales des religions*. 2002. № 119. p. 45–64.
32. Karnath D. Bernanos, Greene, and the Novel Convention. *Contemporary Literature*. 1978. № 19 (4). p. 429–445.
33. Kemp S. Representing Mind in the French Catholic Novel. *The Modern Language Review*. 2012. № 107 (2). p. 408–421.
34. Kühlmann W., Luckscheiter R. Moderne und Antimoderne: Der Renouveau catholique und die deutsche Literatur. Freiburg : Rombach catholica, 2008. 608 p.
35. La littérature française: dynamique et histoire II / за ред. Tadié J.-Y. Paris : Gallimard, 2007. 496 p.
36. Lindhorst E. Die Dialektik von Geistesgeschichte und Theologie in der modernen Literatur Frankreichs. Dichtung in der Tradition des «Renouveau Catholique» von 1890–1990. Würzburg : Königshausen & Neumann, 1995. 302 p.
37. Littérature française 7. De Chateaubriand à Baudelaire 1820-1869. / за ред. Milner M. Paris : Arthaud, 1985. 445 p.
38. Le Cardonnell L. Mercure de France. *De l'anarchie intérieure à l'union mystique, quelques témoignages sur A. Retté*. Paris : Librairie Messein, 1957. 32 p.
39. Mauriac F. Le Noeud de Viperes. Cambridge MA: Schoenhofs Foreign Books, 1973. 287 p.
40. Neumann V. K. A. Die Theologie des Renouveau catholique: Glaubensreflexion französischer Schriftsteller in der Moderne- am Beispiel von Georges Bernanos und François Mauriac. Bern : Peter Lang AG, 2006. 372 p.
41. Pelletier D. Engagement intellectuel catholique et médiation du social. Mil neuf cent. *Revue d'histoire intellectuelle*. 1995. № 13. p. 25–45.
42. Pelletier D. Intellectuels catholiques ou dreyfusistes chrétiens? Histoire d'un écart. *L'histoire des intellectuels aujourd'hui*. 2003. p. 325–340.
43. Rops D. L'Eglise des révolutions. Un combat pour Dieu 1870 – 1939. Paris : Fayard, 1963. 982 p.
44. Serry H. Le double jugement de l'art est-il possible? *Mil neuf cent. Revue d'histoire intellectuelle*. 2008. № 26 (1). p. 73–90.
45. Serry H. Naissance de l'intellectuel catholique. Paris : La Découverte, 2004. 372 p.
46. Tribaudet A. Histoire de la littérature française de 1789 à nos jours. Paris : Stock, 1936. 585 p.
47. Valléry-Radot R. Anthologie de la Poésie Catholique de Villon Jusqu'à Nos Jours. Paris : Georges Crès & Cie, 1916. 374 p.
48. Vanhoozer K. J. Is There a Meaning in this Text? The Bible, the Reader, and the Morality of Literary Knowledge. Grand Rapids : Zondervan Publishing, 1998. 496 p.